OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Oikeushallinto-osasto
Hallitussihteeri Satu-Maaria Natunen

5.10.2015

OM 8/31/2013

Eduskunnan lakivaliokunnalle 6.10.2015

HE 29/2015 vp

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE TUOMIOISTUINMAKSULAIKSI SEKÄ LAEIKSI HALLINTO-OIKEUSLAIN 12 a §:N JA RIITA-ASIOIDEN SOVITTELUSTA JA SOVINNON VAHVISTAMISESTA YLEISISSÄ TUOMIOISTUIMISSA ANNETUN LAIN 28 §:N MUUTTAMISESTA

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi tuomioistuinmaksulaki, jolla kumottaisiin nyt voimassa oleva laki tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista. Esitettävällä lailla nostettaisiin oikeudenkäyntimaksujen tasoa kaikissa tuomioistuimissa ja laajennettaisiin maksujen käyttöalaa. Ehdotettavat maksut vastaisivat keskimäärin asiaryhmittäin arvioituna 6–39 prosenttia asioiden käsittelyn omakustannusarvosta, kun vastaavuusprosentti nyt on arviolta 3–10.

Yleisissä tuomioistuimissa oikeudenkäyntimaksu olisi ehdotuksen mukaan 500 euroa, lukuun ottamatta tiettyjä käräjäoikeuden ja hovioikeuden käsittelemiä asiaryhmiä, joissa maksu olisi 250 euroa. Maksun porrastamisesta tuomioistuinasteen ja asian ratkaisuvaiheen mukaan luovuttaisiin. Nyt riita-asian maksu esimerkiksi käräjäoikeudessa on asian ratkaisuvaiheesta riippuen 86–196 euroa.

Yksipuolisella tuomiolla ratkaistavien niin sanottujen summaaristen riita-asioiden oikeudenkäyntimaksut pysyisivät ennallaan 65 ja 86 eurossa, vireillepanotavasta riippuen.

Hallinto-oikeuden oikeudenkäyntimaksu nousisi 97 eurosta 250 euroon ja korkeimman hallinto-oikeuden 244 eurosta 500 euroon. Muutoksenhakuasiassa maksua ei kuitenkaan perittäisi, jos valitus menestyy.

Työtuomioistuimen ja markkinaoikeuden oikeudenkäyntimaksu nousisi 244 eurosta 2 000 euroon. Yksityishenkilön oikeudenkäyntimaksu näissä tuomioistuimissa olisi kuitenkin 500 euroa, mikä vastaa riita-asian käsittelymaksua yleisissä tuomioistuimissa.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Kasarmikatu 42 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7731	oikeusministerio@om.fi

Markkinaoikeuden käsittelemissä julkista hankintaa koskevissa asioissa esitetään otettavaksi käyttöön hankinnan arvon perusteella porrastettu oikeudenkäyntimaksu. Asioissa, joissa hankinnan arvo on alle 1 miljoona euroa, maksu olisi 2 000 euroa. 1–10 miljoonan euron asioissa maksu olisi 4 000 euroa ja vähintään 10 miljoonan euron asioissa 6 000 euroa.

Markkinaoikeuden ratkaisuihin valittamisesta korkeimpiin oikeuksiin perittäisiin sama maksu kuin asian käsittelystä markkinaoikeudessa.

Maksujen kattavuutta laajennettaisiin niin, että maksutta käsiteltäviä asiaryhmiä olisi aiempaa vähemmän. Maksutta käsiteltäisiin kuitenkin edelleen esimerkiksi keskeisimmät sosiaaliasiat ja henkilöiden itsemääräämisoikeuteen liittyvät asiat.

Maksut otettaisiin esityksen mukaan käyttöön esimerkiksi verotusta ja julkisia maksuja koskevissa valituksissa, julkisoikeudellista palvelussuhdetta koskevissa asioissa, vankeuslain mukaisissa valitusasioissa sekä ulkomaalaislain mukaisissa asioissa, ei kuitenkaan kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa. Maksullisiksi ehdotetaan muutettavan myös lähestymiskieltoasiat, ei kuitenkaan silloin, kun tuomioistuin määrää lähestymiskiellon.

Maksut otettaisiin käyttöön tietyiltä osin myös vakuutusoikeudessa, jossa maksun suuruus olisi yksityishenkilöiltä 250 euroa ja muilta vireillepanijoilta 500 euroa. Maksutta käsiteltäisiin edelleen yksityishenkilön vireille panemat valitukset, jotka koskevat oikeutta etuuteen, etuuden suuruutta tai sen takaisinperintää. Maksuttomina säilyisi siten valtaosa vakuutusoikeuden käsittelemistä asioista.

Maksujen kattavuutta laajennettaisiin myös niin, että täysi maksu tulisi maksettavaksi pääsääntöisesti myös sillensä tai tutkimatta jäävissä sekä raukeavissa asioissa, esimerkiksi kun asia perutaan. Täysi maksu tulisi maksaa myös silloin, kun korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus ei valituslupa-asiassa myönnä valituslupaa.

Maksusta saisi edelleen vapautuksen, jos olisi oikeutettu oikeusapuun. Lisäksi maksusta voisi saada vapautuksen maksun yksittäistapauksellisen kohtuuttomuuden perusteella.

Lain nojalla annettaisiin oikeusministeriön asetus eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista. Myös hakemusmaksujen tasoa korotettaisiin nykyisestä.

Esityksen tausta ja tavoitteet

Tuomioistuintulot olivat vuonna 2014 noin 33,3 miljoonaa euroa ja vastasivat noin 12 prosenttia tuomioistuinten kustannuksista. Alhainen kustannusvastaavuus johtui muun muassa siitä, että suuri osa asioista käsitellään maksutta. Asioissa, joissa maksu peritään, se vastaa vain hyvin pientä osaa asioiden käsittelyn kustannuksista. Tuomioistuinmaksujen tasoa ei ole vuosikymmeniin korotettu, vaan maksuja on nostettu elinkustannusindeksin mukaisesti. Esimerkiksi 1990-luvun alkuun nähden tuomioistuinten menot ovat kuitenkin yli kaksinkertaistuneet.

Oikeudenkäyntimaksujen tason korottamisella ja niiden käyttöalan laajentamisella arvioidaan lisättävän valtion tuloja 9 miljoonaa euroa vuodessa. Kun lisäksi lain nojalla annettavassa ase-

tuksessa säädettävien hakemusmaksujen tasoa korotetaan, uudistuksella arvioidaan lisättävän valtion tuloja yhteensä 12–15 miljoonaa euroa vuodessa.

Tavoitteena on, että tuomioistuintulot vastaisivat noin 18 prosenttia asioiden käsittelyn kustannuksista, mikä olisi myös lähempänä yleiseurooppalaista 28 prosentin tasoa.

Esityksen tavoitteena on myös tehostaa maksujen ohjausvaikutusta. Tavoitteena on lisätä kansalaisten harkintaa sen suhteen, onko asia vietävä tuomioistuimeen tai miten monessa asteessa muutosta haetaan. Jos tuomioistuinten asiamäärä vähenee, resurssit voidaan kohdentaa nykyistä paremmin asioihin, joissa oikeusturvan tarve on suurin.

Tuomioistuinmaksujen korottaminen on osa oikeudenhoidon uudistamisohjelmaa vuosille 2013–2025.

Uusien maksujen ja korotusten on esityksen mukaan tarkoitus tulla voimaan vuoden 2016 alusta lähtien.